

Taiteilijoiden toiveista toimenpide- ehdotuksiksi

ITE-taiteen, outsider-taiteen
ja erityistaidetoiminnan
toimialakarttoitus 2021

1.Painos

© Raija Kallioinen, Helka Ketonen, Sirpa Taulu, Esa Vienamo

Taiteilijoiden toiveista toimenpide-ehdotuksiksi

ITE-taiteen, outsider-taiteen ja erityistaidetoiminnan toimialakartoitus 2021

Kettuki 2021, Hämeenlinna ISBN 978-952-67682-9-8

www.kettuki.fi

www.msl.fi

www.taike.fi

Teksti ja kokonaisuus: Raija Kallioinen, Helka Ketonen, Sirpa Taulu, Esa Vienamo

Kansikuva: Outo metsä -yhteisteos, Kaarisilta Biennale 2021. Kuva Sirpa Taulu

Graafinen suunnittelu: Mari Villanen

Kyselyn tuloksista voi pyytää lisämateriaalia:

maaseudunsivistysliitto@msl.fi, toimisto@kettuki.fi tai esa.vienamo@taike.fi

Taiteilijoiden toiveista toimenpide-ehdotuksiksi

ITE-taiteen, outsider-taiteen ja erityistaidetoiminnan
toimialakartoitus 2021

**Maaseudun Sivistysliitto, Kettuki ry sekä
Taiteen edistämiskeskus toteuttivat yhteistyössä
ITE-taiteen, outsider-taiteen sekä erityistaidetoiminnan
toimialakartoituksen keväällä 2021.**

Toimialakartoituksen tarkoituksena oli selvittää, kuinka kentän toimijat näkevät toimialan nyt ja kuinka sitä heidän mielestään tulisi kehittää. Pääpaino toimialakartoituksessa oli ITE-taiteilijoille sekä erityistä tukea tarvitseville taiteilijoille suunnatuissa taiteilijakyselyissä. Myös suomalaisen taidekentän organisaatioiden sekä kansainvälisten yhteistyökumppaneiden ajatuksia selvitettiin kyselyiden kautta.

Kaikkiaan kyselyihin osallistui yli 120 vastaajaa. Kyselyihin vastanneiden kesken järjestettiin kaksi pyöreän pöydän keskustelua, joissa etsittiin konkreettisia jatkotoimenpiteitä kyselyistä nousseiden haasteiden ratkaisemiseksi.

Eri taiteilijaryhmien tarpeet samanlaisia

ITE-taiteen, outsider-taiteen sekä erityistaidetoiminnan kenttä koostuu keskenään erilaisista taiteilijaryhmistä, joiden tarpeet ovat kuitenkin samanlaisia. Molemmista taiteilijakyselyistä nousi vahvasti esiin taiteilijoiden vähäiset resurssit sekä taiteen myyntiin liittyvät haasteet. Muita teemoja joihin taiteilijat toivovat tukea olivat viestintä, apurahahakemusten teko ja verkostojen vahvistaminen niin Suomessa kuin kansainvälisestikin. Taiteilijat haluavat työnsä olevan yleisölle nähtävillä, mutta näyttelyiden tai tapahtumien järjestämiseen itse ei ole resursseja.

Kyselyyn vastanneet ITE-taiteilijat olivat jakautuneet tasaisesti ympäri Suomea. Erityistä tukea tarvitsevat taiteilijat olivat

keskittyneet etenkin Uudellemaalle ja Päijät-Hämeeseen. Huomionarvoista oli erityistä tukea tarvitsevien taiteilijoiden koulutustaso, sillä peräti 71% vastanneista oli saanut ammatillisen koulutuksen. Valtaosa näistä vastanneista työskentelee Etelä-Suomen alueella toimivissa, erityistä tukea tarvitsevien taiteilijoiden taidestudioissa tai -ateljeissa. Molemmissa vastaajaryhmissä ilmeni vahva kiinnostus toimia itse työpajojen vetäjinä tai muissa ohjaavissa tehtävissä.

Toimenpide-ehdotuksia

Kyselyn vastaajien kesken järjestetyissä kahdessa pyöreän pöydän keskustelussa käytiin läpi kyselyissä esiin nousseita havaintoja ja haasteita. Keskustelujen pohjalta koottiin yhteen viisi toimenpide-ehdotusta

Apurahakäytäntöjen yhdenvertaisuuden edistäminen

Tällä hetkellä taiteen apurahajärjestelmien käytännöt eivät tue ITE-taiteilijoiden ja erityistä tukea tarvitsevat taiteilijoiden yhdenvertaisuutta taiteen kentällä. Esimerkiksi Taiteen edistämiskeskuksen vertaisarviointi jättää itseoppineet tai erityistä tukea tarvitsevat hakijat säännönmukaisesti apurahojen ulkopuolelle. Taikessa etenkin alueellisten taidetoimikuntien toimintaperiaatteisiin voisi sopia yleiskulttuurisempi näkökulma, joka sallisi myös taidekoulutusta saamattomien taiteentekijöiden tukemisen. Apurahojen yhdenvertaisuutta voisi edistää myös yksityisten tukisäätiöiden tarjoamalla temaattisilla apurahahauilla.

Taiteen monimuotoisuuden näkyville saaminen

ITE-taiteilijoilla ja erityistä tukea tarvitsevilla taiteilijoilla tulee olla mahdollisuus päästä esille yhdenvertaisesti muiden taiteilijoiden kanssa. Tavoitetta voidaan tukea hakeutumalla entistä aktiivisemmin teosvälityspalveluihin, alan messuille, teosesittelyihin ja residenssitoimintaan. Näin voidaan parantaa näkyvyyttä mm. kuraattoreiden suuntaan. Yhteistyötä taidemuseoiden ja aluevastuumuseoiden näyttely- ja kokoelmatoiminnan kanssa tulee kehittää. Kaikenlainen taideaktivismi ja laaja-alainen yhteistyö edesauttaa toiminnan näkyvyyden parantamista.

Oikeus taidetyöhön koko Suomen alueella

Erytystä tukea tarvitsevilla taiteilijoilla tulee olla asuinpaikasta riippumatta yhdenvertaiset mahdollisuudet harrastaa tai tehdä taidetta ammattimaisesti ja luoda omalla alallaan menestyksellisiä urapolkuja. Tällä hetkellä erityistä tukea tarvitseville suunnatuista taidestudioista valtaosa toimii Etelä-Suomen suuremmissa kaupungeissa. Länsi- ja Pohjois-Suomesta ei taidestudioita löydy. Vammaispalvelulakiin kirjatun henkilökohtaisen palvelutarve-suunnitelman käytäntöihin on saatava mahdollisuus taidetyön tarpeen tunnistamiseen ja siihen pohjautuvan palvelun järjestämiseen.

Suojelu ja tallennus

Outsider-taiteilijat, ITE-taiteilijat ja erityistä tukea tarvitsevat taiteilijat tulisi käsittää osana nykytaiteen laajaa kenttää. Itseoppineiden tekijöiden luomat taideympäristöt voidaan nähdä julkisena taiteena, joilla tulee olla mahdollisuus päästä Museoviraston toimesta suojelukohteiksi ja osaksi suojeltavaa kulttuuriperintöä.

Yhteistyötä taidemuseoiden, aluevastuumuseoiden ja kuraattorien kanssa tulee vahvistaa sekä näyttely- että kokoelmatoiminnassa. Museoiden ja arkistojen asiantuntijuutta voidaan hyödyntää myös taideympäristöjen ja -kokoelmien säilytys- ja suojelutyössä.

Kunnat ja kaupungit voivat hyödyntää ITE-taideympäristöjä sekä kulttuuri- että matkailukohteina. Samalla kuntien kannattaa ottaa vastuuta taiteilijoiden ja taideympäristöjen tukemisesta eri tavoin.

Tutkimus

Outsider- ja ITE-taiteen tutkimusta ja oppilaitosyhteistyötä tulisi lisätä ruohonjuuritasolta akateemiseen tutkimukseen. Tutkimustoiminnalla voidaan selkeyttää ja kehittää myös taiteenalaan liittyviä käsitteitä, määritelmiä ja rajapintoja. Esimerkiksi erityistä tukea tarvitsevat taiteilijat ja studiot tarvitsevat osaavia kirjoittajia näyttelytekstien laatimiseen sekä taiteilijoiden työskentelyn dokumentoimiseen. Kansainvälistä tutkimusyhteistyötä tulee edistää tekemällä yhteistyötä alan järjestöjen kuten EOA:n (European Outsider

Art Association) kanssa. Outsider-taiteen asemaa osana nykytaidetta tulee vahvistaa. Erillisselvitykset johtavat erillisasemaan.

Myös taiteenalaan liittyvää tilastointia tulee kehittää. Esimerkiksi tilastot taiteilijoiden määristä ja alueellisesta sijainnista tukevat niin museoiden ja gallerioiden toimintaa kuin kulttuuripoliittistakin päätöksentekoaikin.

Alasta käytetyt käsitteet

Toimialasta käytetyt käsitteet herättivät edelleen paljon keskustelua kentän toimijoissa. Käsitteet voivat itsessään olla ulossulkevia tai leimaavia (outsider, erityistä tukea tarvitseva), mutta toisaalta toimijat kokivat, että ala tarvitsee myös omat erityiskäsitteensä. ITE-taiteilijat ovat omaksuneet ITE-taiteen käsitteen vahvasti ja identifioituvat siihen.

OUTSIDER-TAIDE (OUTSIDER ART)

on historiallinen, kansainvälinen kattokäsite, jolla tarkoitetaan taidemaailman valtavirran ulkopuolella syntyneitä kuvataidetta. Outsider-taiteilijat ovat usein itseoppineita taiteilijoita ja tekevät taidetta omassa asuinympäristössään tai he tarvitsevat erityistä tukea taiteen tekemiseen. Käsitteen piiriin kuuluu historiallinen art brut -taide (pääasiassa psykiatrisissa hoitolaitoksissa syntyneitä potilastaidetta), nykykansataide (Suomessa ITE-taide), visionääriset ympäristöt sekä erityistä tukea tarvitsevien taiteilijoiden taide. Jos mahdollista on parempi puhua myös outsider-taiteesta vain taidemuotona, eikä liittää ulkopuolisuutta etuliitteellä taiteilijaan.

Maaseudun Sivistysliitto MSL on ITE-taiteen ”päämaja” – ITE-brändin luoja, joka on yli 20 vuotta tehnyt nykykansantaiteilijoiden etsimistä ja esille nostamista.

KETTUKI

YHDENVERTAINEN TAIDE

Kettuki ry on erityistä tukea tarvitsevien taiteilijoiden ja heidän taidetoimintansa organisaatioiden valtakunnallinen yhdysside ja edunvalvoja.

Taiteen edistämiskeskus
Centret för konstfrämjande
Arts Promotion Centre Finland

Taiteen edistämiskeskus (Taike) on asiantuntijavirasto, joka edistää taidetta kansallisesti ja kansainvälisesti.

Linkkejä:

Hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistäminen 2030:
Toimeenpanosuunnitelma

<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/163021>

Kulttuuriperinnöt kestävä tulevaisuuden avaimina:

Taustaselvitys kulttuuriperintöstrategian laatimisen tueksi

<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/163037>

Matkalla – Mentorointi ja portinvartijavalmennus vammaisten taiteentekijöiden urapolkujen kirittäjiksi

<http://www.kulttuuriakaikille.fi/matkalla>

Maaseudun Sivistysliiton ITE-taiteen sivusto

<https://msl.fi/itetaide/> ja ITEnet.fi www.itenet.fi

(myös englanniksi www.itenet.fi/en)

Kettukin taiteilijamatrikkeli

<https://kettukintaiteilijamatrikkeli.fi/>

Kettukin oppaat: eettinen erityistaidetoiminta, taidestudion toimintamalli sekä selkokielen opas taiteilijalle:

<https://kettuki.fi/tietopankki/oppaat>

LIITE 1

Pyöreän pöydän keskusteluihin osallistuneet

Veli Granö, taiteilija, MSL ITE Satakunta
Juho Haavisto, MSL ITE Häme
Paula Huhtanen, ITE-taiteilija
Heta Kaisto, Rauman taidemuseo
Raija Kallioinen, MSL
Jori Tapio Kalliola, ITE-taiteilija
Helka Ketonen, MSL
Kati Kivinen, Kiasma
Riitta Kärkkäinen, MSL ITE Pohjois-Savo
Emmi Lahtinen, Cupore
Irina Leino, Taidepesula, Vaalijala
Helmi Lind, raportoiija
Synnove Lindberg, Autismisäätiö
Heli Lukkarinen, MSL
Leena Markiet, MSL
Henna Paunu, Emma
Hanne Peippo, freelancetoimittaja, valokuvaaja
Saara Piispa, Ateljee Eivor
Outi Salonlahti, Kulttuurilla kaikille -palvelu
Katri Stenberg, Kettuki
Paula Susitaival, MSL ITE Häme
Satu Tani, Aula-työkoti
Sirpa Taulu, Kettuki
Henri Terho, Taike
Petteri Vehmanen ja taiteilijat, Autismisäätiö
Esa Vienamo, Taike
Elina Vieru, Oulun taidemuseo